

Nuori mies istuu kieltämättä hieman jännittyneen näköisenä tv-studiossa. Keski-ikäinen naispuolinen haastattelija tapittaa häntä ja tiukka:

— Sano suoraan, oletko alkoholisti.

Mies vastaa mutta hieman kierrellen ja kaarrellenkin.

Haastattelija vaatii selvää vastausta. Haastateltava tapittaa häntä takaisin ja sanoo:

— En ole.

Tämä muistuma Kolmos-television viimetalvisesta aamuohjelmasta lähti tajunnassani muhimaan ja synnytti käsillä olevan pikku puheenvuoron.

Matti-myyttejä voi jäljitellä niin suomalaisesta julkisuudesta kuin yksityiskusteluista. Nämä diskursioiden ilmenemismuodot kietoutuvat tietenkin myös toisiinsa.

On helppo konstruoida kolme eri Matti-myyttiä: 1) ominaisuuksia korostava, 2) suorituksia korostava ja 3) jotenkin näiden väliin sijoittuva elämäntyylä korostava.

Myyteistä ensimmäinen on siis voimakkaan kielteinen. Sen mukaan myytin kohteena oleva henkilö ei

alkuunkaan täytä niitä mitapuita, jotka kunnon kansalaisen yleensä ja huippuurheilijan erityisesti on täytettävä. Hän on häirikkö ja epäkelpo, urheiluelämä olisi jotenkin saatava puhdistetuksi hänestä.

Puheena olevan myytin vallassa oleville Matin jokainen kuvaruudun välittämä onnistunut urheilusuoritus on kiusallinen. Elämä on epäoikeudenmukainen, jos keltottomat ominaisuudet omaava urheilija edes tilapäisesti menestyy. Myytin vallassa olevaa helpottaa hänen muistinsa valikointi: Matin mitaleja ei lopulta ehkä kovin monta olekaan.

Ominaisuuksia korostava myytti on siis moralistinen, rigoristinen, voimakkaasti tuomitseva.

Suorituksia korostava myytti on edellisen vastakohta. Kun urheilija on lajinsa kaikkien aikojen paras maailmassa, hänen mitkään ominaisuutensa eivät voi olla keltottomia. Jokainen mitali osoittaa aina uudelleen, että puhe yksityiselämän vaikeuksista on ollut valhetta tai ainakin pahaa liioittelua. Ylimalkaan ei olesopivaa kertoa menestyvästä

urheilijasta mitään kielteistä, mitään mikä uhmaisi myyttiä.

Tämän myytin vallassa olevalle on tuskallista nähdä suosikkinsakoskaan epäonnistuvan. Dissonanssin tilaa helpottavat seuraavan tyyppiset reaktiot:

— Tämä oli vasta alkua, katsotaan toinenkin kierros.

— Ei kai sitä aina voi onnistua, kun toimittajat käyvät kimppuun kuin perskärpäset.

— Tuuli oli mahdoton. Ei tuollaisessa säässä kukaan hyppää normaaliaan.

Suorituksia korostava myyttikin on rigoristinen, tiukka, asioita suuresti yksinkertaistava, tabuja vaaliva.

Minkälainen sitten olisi elämäntyylä korostava myytti? Kuulin sen viime uutenavuotena, Matin oltua taas kerran suuressa julkisuudessa, erään ystäväni suusta:

— Matti uskaltaa ja osaa elää.

Tässä myytissä Matin vähemmän ihaillut ominaisuudet ja hänen ihaillut suorituksensa koetetaan yhdistää kokonaisuudeksi, joka tekisi oikeutta kummallekin. Matti on vapaasti va-

linnut elämäntyyliinsä, hän haluaa saada elämästään irti muutakin kuin urheilumenestyksen, vaikka se saattaa olla tärkeintä. Matin heikkouksissa korostuu hänen suuruutensa, hän on kaikissa suhteissa ”tavallisten ihmisten” yläpuolella.

Tämä myytti romantisoi kohdettaan, yrittää tehdä hänestä ristiriidattoman henkilön, jonka kaikki teot ovat tietoisien valinnan tuloksia.

Mikään noista myyteistä ei minua jaksanut erityisesti miellyttää. Toisaalta ymmärrän Matin jo olevan myyttinen henkilö, alkupe-
räisestä todellisuudesta irronnut osanen suomalaisten

kollektiivista tajuntaa.

En myöskään pidä julkisuuden tavasta riepotella Mattia, etenkin kun hänellä itsellään ei tunnu olevan arvostelukykä valita, mitä ja milloin hän toimittajille kertoo ja mitä ei. Toisaalta tuntuisi hurskastelevalta kantaa enää huolta hänen yksityisyyden suojastaan, sillä senhän hän on jo vuosia sitten menettänyt.

Tiukkaamiset tyyliin ”oletko alkoholisti” jakavat ihmiset kaavamaisesti kah-
tia alkoholisteihin ja ei-alkoholisteihin, mikä ei tietenkään vastaa todellisuutta. Ainoa lohdutuksen aihe on, että vilkkaana vellova ja ristiin meneviä elementtejä

sisältävä Matti-julkisuus ehkä luonnostelee verraten vivahteikastakin henkilöku-
vaa sille, joka nuo ristiin menevät elementit löytää ja jolla on silmää vivahteille. Jospa Matti-julkisuus onnellisessa tapauksessa to-
misikin kuin esim. monet taiteilijaelämäkerrat, jotka osoittavat upeiden suoritus-
ten ja vähemmän upeiden ominaisuuksien voivan kuin voivankin yhdistyä samassa yksilössä?

Jos näin kävisi, toimittajat eivät olisi aivan turhaan Mattia riepottelleet.

PERTTI HEMÁNUS